

WEDERKERIG BELEID VOOR ACHTERSTANDSGROEPEN

Roma (Zigeuners) te Nieuwegein deel II

Dirck van Bekkum

*Vorig jaar juni stond in dit blad een artikel over het innovatieve beleid ten aanzien van Roma inwoners van Nieuwegein. Roma is naam zoals zigeuners zich zelf noemen. De benaming zigeuners wordt door vele Roma beschouwd als een scheldnaam. De Roma vormen in Nederland een minderheidsgroep en kan als een zeer bijzondere migrantengroep worden gezien. In dat artikel wordt betoogd dat in het integratiebeleid de overheid zelf, als vertegenwoordiger van de nationale Nederlandse cultuur, nauwelijks als partij wordt gezien. Door deze blinde vlek beleid was het tot voor kort moeilijk integratie te zien als een concreet wederkerig proces is waarbij structurele culturele verschillen tussen de migrantengroep en de Nederlandse overheid een centrale rol spelen. Via participerend onderzoek in Nieuwegein werden negen structurele verschillen gevonden tussen de Roma en de Nieuwegeinse bevolking en dienstverleners. Deze verschillen spelen een belangrijke rol in het streven naar meer participatie van de Roma inwoners in de Nieuwegeinse samenleving. Het schema van verschillen en overeenkomsten is bedoeld om de ongelukkige begrippenparen 'allochtonen en autochtone' te nuanceren en zoveel mogelijk te vermijden. (1) In 1996 werd een **Innovatie Notitie Opvang Roma Zigeuners Nieuwegein** geschreven en deze is in december 1996 aangenomen door de Gemeenteraad. Daarin werd een plan geformuleerd om de opvang van Roma via het allochtonenbeleid te verbinden met het in ontwikkeling zijnde integrale beleidstrajecten. Drie onderdelen in het innovatieve plan werden in 1997 uitgevoerd. Deze waren:*

- het intercultureel en interdisciplinair trainen en begeleiden van het samenwerkingsnetwerk voor de Roma groep,
- het formuleren van de opgebouwde deskundigheid binnen het samenwerkingsnetwerk voor de Roma groep om de continuïteit van de deskundigheid te waarborgen,
- het formuleren van een achterstandsprofiel waarmee het beleid meer in samenwerking met de Roma zigeuners kan worden ontwikkeld en uitgevoerd.

Het innovatieve beleid is in ontwikkeling. Dit artikel geeft de zienswijze van de externe deskundige weer en weerspiegelt niet noodzakelijkerwijs het verder uit te werken beleid van de gemeente Nieuwegein.

Inleiding

Rondom de instroom en participatie van migranten en hun nazaten in Nederland was het laatste jaar weer veel te doen. De allochtone jeugd, de werkeloosheid, de inburgering staan in de schijnwerpers. De filosoof Jos de Beus schreef begin dit jaar in opdracht van het landelijk intercultureel expertise centrum Forum een essay over integratie waarin niet de etnische groepen maar de Nederlandse cultuur centraal staat. (2) Hij ziet in het Nederlandse beleid een cultus van mijding als het gaat om de koe van de instroom van mensen uit vreemde culturen bij de hoorns te vatten. De Nederlandse cultuur is allang multicultureel, verandert drastisch en zal dat blijven doen. Dat is een gegeven. Binnen het oersterke consensus model moeten we naast de mijdingscultus meer nadruk op confrontatie leggen. Daarbij hoort: belangengroepen meer ruimte geven om met de vuist op tafel te slaan in gemeenteraden, in de media, enzovoorts. Niet het dualisme van Bolkenstein, waarin de nadruk toch op assimilatie ligt en waarin de schreeuw om participatie wordt gesmoord. De mijdingscultus van de Nederlanders en daarbinnen het dualisme van Bolkenstein versterkt het absurde gevoel dat de integratie van mensen met een migratie achtergrond niet de verantwoordelijkheid van elke burger is. Minderheidsgroepen moeten zich meer laten zien. Nederlanders zouden meer het achterste van hun tong moeten laten zien en minder om de hete brij heen moeten draaien. Met zijn poldermodel en welvaart heeft Nederland meer werkeloze burgers uit migranten families dan in ons omringende landen. Dat moet te denken geven. De socioloog Kees Schuyt betoogt in een bijdrage aan het debat Adat een geslaagde integratie, vanuit een situatie van marginaliteit, soms het beste verloopt via bewust gewilde segregatie van bepaalde duur, het herontdekken en bewust erkennen van de eigen *cultural roots*. (3) In de zijlijn van de Europese top in mei 1997 vond een subtop over sociale integratie van minderheden en vluchtelingen plaats. In het rapport van deze subtop staat: 'Culturele achtergrond is altijd gekoppeld aan migranten. Maar zij zijn niet de enigen met een specifieke culturele achtergrond. Een verkenning van de meerderheidscultuur door leden van de meerderheid zelf is essentieel in een democratische multiculturele samenleving omdat die te makkelijk als vanzelfsprekend wordt ervaren.' (4) Deze analyses en argumenten wijzen op de grote noodzaak van een veel sterker **wederkerig proces** tussen Nederlandse burgers en migranten. Met een speciale rol van ambtenaren en andere vertegenwoordigers van de natie-staat/overheden. Lokale en provinciale ambtenaren en dienstverleners die betaald worden door de overheid en uit de collectieve voorzieningen hebben daarin een belangrijke rol te vervullen. Als directe en indirecte vertegenwoordigers van de nationale cultuur hebben zij de verantwoordelijkheid om nieuwkomers te socialiseren, wegwijs te maken en te helpen volwaardige burgers van onze samenleving te worden. Zij zijn intermediairs tussen de nieuwkomers en de Nederlandse overheid en dreigen daarbij niet zelden tussen wal en schip te vallen.

Intermediairs, opvoeders of beschavers

Waarom vallen zij tussen wal en schip? Het lijkt de reeds genoemde eenzijdigheid van het inburgeringstraject die hen parten speelt. In de dagelijkse beroepspraktijk ontmoeten ambtenaren en andere dienstverleners bij sommige veel oude of nieuwe nieuwkomers een eigenaardige weerbarstigheid. Zij willen geen echte, respectvolle en volwaardige burgers worden. En dat kan er bij de meeste Nederlanders niet in. Wij doen zoveel voor ze en toch willen zij niet?! Zie hier de overeenkomst tussen marginale autochtone en allochtone burgers. Die weerbarstigheid om 'ingeburgerd' te worden doet niet onder voor de onwil van generaties sociaal kansarme autochtone Nederlanders. Vanaf eind 19e eeuw proberen wij de arbeiders tot echte Nederlanders, tot volwaardige burgers op te voeden en te beschaven. De overeenkomst tussen migranten en arbeiders leidt onweerlegbaar naar vraagtekens bij de structurele aspecten van inburgering zoals we die al enkele eeuwen praktiseren. Al twintig jaar geven we vele miljoenen uit aan onderzoek om zoveel mogelijk risicofactoren voor integratie van de diverse migrantengroepen te weten te komen. Maar van de Nederlandse cultuur waarin zij ingeburgerd en gesocialiseerd moeten worden weten we nagenoeg niets. *Hoe kun je als dienstverlener iemand met een beduidend andere cultuur integreren in onze nationale cultuur wanneer je daar, cultuurvergelijkende zin, nauwelijks iets van weet?* Natuurlijk weet je alles over formele en informele regels om aan identiteitspapieren en allerlei verklaringen te komen voor vast verblijf, voor uitkeringen, voor gezondheidszorg, voor werk, voor huisvesting, voor onderwijs. Maar dat is een niet de enige boodschap die de migrant ontvangt. Aankomst in Nederland brengt hem of haar in een groot aantal, dat lang kunnen aanhouden. Het klimaat is anders, de taal is anders, de winkels zijn anders, het eten is anders, de manier van gastvrijheid is anders, hoe je werkt doen ze anders, enzovoorts. Als er één ding is waarmee nieuwkomers bij aankomst in ons land, naast verwarring, worden geconfronteerd is het hun cultuur, hun etniciteit, hun anderszijn, hun collectieve eigenheid. In hun moederland was die manier van doen, die cultuur onbesproken en vanzelfsprekend. Veel van de vroegere integratie inspanningen en de huidige inburgering is gericht op het aanleren van onze nationale Nederlandse culturele gewoonten, manieren van doen en denkwijzen. En nu komt het grote misverstand. Dienstverlenende 'inburgerers', zoals wijkagenten, sociale dienstverleners, jeugdhulpverleners, medewerkers van woningbouwverenigingen, maatschappelijk werk beleven dat als aanleren van allerlei vaardigheden om hen wegwijz te maken in de Nederlandse samenleving. Door migranten en vluchtelingen (en arbeiders) wordt dit op zijn minst beleefd als het aanleren van een nieuwe cultuur, maar veelal ook als een negeren, onderdrukken of uitwissen van de oorspronkelijke cultuur. Dan ontstaat verzet, de genoemde eigenaardige weerbarstigheid, die zoveel tijd, geld en frustratie kost. Dienstverleners denken zoete appels te geven maar de zoete appels komen de nieuwkomers voor als zure citroenen. Dit is een veelal een onbewust en moeilijk benoembaar proces. In een ontmoeting tussen mensen uit verschillende culturen ontgaat beide partijen per definitie een deel van de communicatie. De antropoloog Edward Hall bedacht hiervoor de term 'verborgen dimensie'. (5) De eenzijdigheid kan worden opgeheven door reflectie op de Nederlandse nationale cultuur, zoals boven geciteerd uit het Europese rapport Sociale Integratie: "...verkenning van de meerderheidscultuur door leden van de meerderheid zelf is essentieel in een democratische multiculturele samenleving...."

Bijzondere migranten

De Roma in Nederland vormen een bijzondere groep migranten. Met hun nomadisch verleden lijken zij qua gedrag en gewoontes in het jaarritme op andere migrantengroepen. Zij vertrekken in juni en komen in augustus terug van allerlei familie bezoeken op verschillende plaatsen. Als er ernstige ziekte en sterfgevallen in de familie zijn zij die periode ook weg. Maar er zijn ook grote verschillen. Migrantengroepen hebben in vele gevallen last van de gevolgen van migratie: het verlies van het moederland en de vanzelfsprekendheid en weldadigheid van hun eigen cultuur. Dat betekent: even niet meer deel zijn van een gemarginaliseerde minderheidsgroep. De Roma zijn anders. Zij zijn qua traditie nomadisch en daarom permanente migranten. Zij hebben vooral last van een eeuwenoude, haast mythologische, negatieve beeldvorming. (6) Hoewel ze soms in huizen wonen, gedragen zij zich als trekkers en reizigers. De Roma zijn een oud volk met een grote interne diversiteit. Oorspronkelijk komen zij uit India en bezitten nog steeds een eigen, ongeschreven taal. Op dit moment wordt er op Europees niveau gewerkt aan een geschreven versie van het Romani. De Roma bestaan uit een aantal groepen waaronder de Gitano, Lowari, de Sinti, de Kaldera, de Ursari, de Manusch. De Roma uit Nieuwegein spreken naast Servisch-Kroatisch ook hun eigen Roma taal. Sinds 1978 zijn zij in Nederland en maken op dit moment geen directe verbinding met een van de Roma groepen. In de vijf eeuwen dat zij al in Europa zijn hebben zij veel van hun eigen gebruiken behouden, waaronder hun eigen taal. In Roemenië wonen 1,8 miljoen Roma's, in Bulgarije 700.000, in Spanje 650.000, in Hongarije 550.000 in Tsjechië 250.000, in Frankrijk 280.000. In Nederland zouden er al naar gelang de allochtone definities 5000 tot 35000 trekkende mensen wonen. Het aantal Roma is niet precies bekend. Hun

nomadische cultuur is onder toenemende druk komen te staan. In de laatste vijf eeuwen is de landkaart van Europa bezaaid geraakt met steeds strakkere landsgrenzen, met steeds strakkere regels ter uitoefening van veel beroepen en steeds meer eisen ten opzichte van opleiding bij het verwerven van een inkomen. Met de altijd aanwezige discriminatie heeft dit alles de Roma's meer en meer gemarginaliseerd en gecriminaliseerd. De huidige criminaliteit onder Roma's moet ook vanuit die geschiedenis worden gezien en daarom is 'demarginalisering' een plausibele en realistische weg. Indien dit gebeurt met respect voor hun culturele tradities zal de effectiviteit van de inspanningen het grootst zijn.

De opvattingen onder politici, deskundigen en ambtenaren over integratie van migranten in de Nederlandse cultuur en samenleving zijn de afgelopen decennia sterk veranderd. Vanuit volledige assimilatie ideeën van de eerste generatie zijn we nu al bezig met de migratie gevolgen van de derde generatie: de kleinkinderen van 'gastarbeiders'. Daaruit kan men concluderen hoe moeilijk het is om het proces van onderlinge beïnvloeding en vermenging tussen grote groepen burgers effectief en vruchtbaar te begeleiden. Hoewel sommige politici menen dat integratie met behoud van eigen identiteit niet mogelijk is, is het nog steeds een belangrijk uitgangspunt. Het leven van alledag van allerlei regionale en andere etnische minderheidsgroepen laat zien dat zij naast hun Nederlander-zijn sterke andere religieuze, etnische, politieke loyaliteiten kunnen onderhouden.

Achterkleinkinderen van naar het noorden van Nederland gemigreerde Limburgers hebben nog steeds taal en andere banden met hun families in Limburg. Integratie met behoud van identiteit is niets nieuws. Goede mondelinge en schriftelijke beheersing van het Algemeen Beschaafd Nederlands binnen een afgebakende periode is een voorwaarde voor integratie geworden. In de beleidslijnen voor behoud van culturele identiteit is in het verleden veel aan de zelforganisaties gedelegeerd. Hoewel daar in vergelijking met de onze omringende landen veel in is geïnvesteerd blijkt de effectiviteit ervan moeilijk te objectiveren. Het relatief gunstige klimaat voor groepen met een migratieachtergrond in Nederland is voor een deel hiernaar te herleiden. Tot nu is er echter weinig systematisch gebruik gemaakt van antropologische inzichten en methodieken. De contacten tussen lokale veldwerkers en Roma Zigeuners vertonen, naast alle situatie-, discipline- en sectorgebonden diversiteit, telkens terugkerende regelmatigheden. In een aantal gevallen leidt dat tot misverstanden, tot wederzijds onbegrip, tot frustraties en escalaties van verschillen van mening. Kortom tot onproductiviteit en ineffectiviteit. Deze misverstanden zijn zowel intercultureel, sexegebonden en intersectoraal-interdisciplinair.

In 1978 kwamen ook ongeveer 1000 Joegoslavische Roma naar Nederland. Hoewel er vele onderzoeken en rapporten zijn is ook na 20 jaar niet precies duidelijk waarom zij wegtrouwen uit dat land wat nu niet meer bestaat. De geschiedenis van de Roma aantrekkelijk is marginalisering, onderdrukking en genocide altijd hun deel geweest. Daarom zal de negatieve druk van de omstandigheden in Joegoslavië een rol hebben gespeeld. In een artikel in het Utrecht Nieuwsblad in juni 1997 is door de gemeente Nieuwegein het mislukken van het Roma beleid erkend. Dit was een belangrijke interne stap en een handreiking naar de Roma groep.

Wederkerigheid en meervoudige loyaliteit

Bij het innovatieve beleid opvang Roma in Nieuwegein staat wederkerigheid van inburgering centraal. Onder andere betekent dat: onder alle betrokkenen, inclusief de Roma, een vernieuwd bewustzijn over Nederlander zijn op gang gebracht wordt in relatie tot hun positie en rol in de Nieuwegeinse samenleving. Voor professionals betekent dat een reflectie op hun rol als vertegenwoordigers van de Nederlandse lokale, en soms nationale, overheid in hun verantwoordelijkheden en contacten met de Roma. Voor de Roma betekent dat een erkenning van hun meervoudige identiteit als Nederlander en als Roma. Dat is op zich niets bijzonders. Veel Nieuwegeiners hebben ook meervoudige groepsloyaliteiten. Katholieken gedragen zich op zondag anders dan protestante inwoners of Nieuwegeiners zonder geloof. Zij oriënteren zich in hun dagelijks handelen op deze religieuze achtergrond net zoals Roma mensen dit met hun achtergrond doen. Omdat Nieuwegein 25 jaar bestaat zijn de inwoners afkomstig uit vele delen van Nederland waar zij nog familie hebben wonen en regelmatig naar toe gaan. Zij hebben naast hun Nederlandse, een Nieuwegeinse en bijvoorbeeld een Limburgse of een Groningse identiteit. Het vreemde is dat die meervoudigheid wel herkend wordt in Surinaamse Hindoestanen en Roma en niet in al die andere groepen in Nieuwegein. Diversiteit onder de autochtone bevolking van een wijk of stad zou veel van de onmacht in inburgering van mensen met een migratie achtergrond op kunnen lossen. Ambtenaren en dienstverleners die meer en meer werken met mensen met een niet-Nederlandse achtergrond is kennisvergroting van de doelgroep niet meer voldoende. Het herontdekken van hun eigen meervoudige groepsloyaliteit en dit professioneel kunnen inzetten is een vereiste vanuit een wederkerig perspectief. In mijn beroepservaringen ontstonden vaak een vertrouwensband met een cliënt met een migratie of Roma achtergrond op het moment dat ik mijn meervoudige 'etnische' loyaliteit, waaronder mijn Nederlandse liet blijken.

Pragmatische uitgangspunten

Op basis van deze visie op de opvang en inburgering vindt sinds begin 1997 regelmatig structureel overleg plaats tussen de verantwoordelijke wethouder, de ambtenaar en de voorzitter van het samenwerkend netwerk én vertegenwoordigers van Roma inwoners uit Nieuwegein. Daarin worden wensen besproken en knelpunten in brede zin geïnventariseerd. Op dit moment zijn werktoeleidingstrajecten een belangrijk onderwerp. In maart dit jaar waren tien jonge mannen uit de Roma groep in het overleg aanwezig om hun wensen kenbaar te maken via hun vertegenwoordiger. Voor september wordt een inspraakdag georganiseerd tussen de Roma en de Nieuwegeinse dienstverleners. De afzonderlijke werksoorten hebben eveneens hun bestaande contacten verbeterd en hier en daar zijn tekenen van een grotere autonomie vanuit de groep. Wensen worden duidelijker en eenduidiger verwoord en gehonoreerd. Roma komen meer zelf naar maatschappelijk werk met vragen in plaats van dat de werker op huisbezoek gaat. Sociaal cultureel werk krijgt meer reacties en inbreng vanuit de vrouwen-kleutergroep die zij opzette en begeleidt. Het samenwerkingsnetwerk bestaat uit vertegenwoordigers van wijkagenten, onderwijsondersteuning, sociaal cultureel werk, sociale dienst, maatschappelijk werk, raad voor kindbescherming, jeugdbescherming. De woningbouwverenigingen nemen sinds november 1997 deel aan het netwerk en de afdeling volkshuisvesting is op afroep beschikbaar indien de situatie dit vraagt. In de verschillende werksoorten is vooruitgang geboekt qua herkenning en analyse van voortdurende misverstanden en daaruit voortvloeiende frustraties. In de uitvoering van het innovatieve beleid én in het begeleiden van het samenwerkingsnetwerk worden sinds begin 1997 vijf uitgangspunten gehanteerd:

- achterstandspositie van de Roma groep in Nieuwegein wordt bepaald door grote culturele verschillen, en de daarmee samenhangende misverstanden, tussen de Roma en de Nederlandse cultuur. (zie overzicht I)
- beleid gestalte geven dichtbij de belevingswereld en in direct overleg met de Roma groep
- opbouwen van een sterk samenwerkend netwerk tegenover een sterke groepscultuur van de Roma
- het netwerk zelf, met alle vertegenwoordigende deeldiensten, en de Roma groep zijn gelijkwaardige partijen in het proces van inburgering en integratie. Het netwerk vervult een intermediaire rol tussen de Nieuwegeinse samenleving en de Nederlandse overheid.
- het benadrukken van rechten én plichten is vereiste. Daarnaast is erkenning en bevestiging van de culturele eigenheid is eveneens een onmisbare factor in het wederkerige proces van integratie van de Roma groep. Deze uitgangspunten passen in het integraal lokaal beleid zoals dat in 1998 en 1999 in verschillende gemeentes gestalte krijgt. Hierover zijn contacten geweest met de provinciale ondersteuningsinstelling Prisma te Tilburg en Forum: Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling te Utrecht.

Hebben nomaden een thuis?
Trekken langzaam en gestaag
landen hebben geen grenzen
koud, warm, nat of droog
van, via - via, naar
elk jaar hetzelfde
volgen grote ritmes.
Echt aankomen
doen zij nooit.
Is onderweg
dan thuis? (7)

Basis deskundigheden

Eind 1996 is een trainingstraject gestart in het netwerk. Daarin worden interculturele en interdisciplinaire basisvaardigheden overgedragen voor het innovatief werken voor en met de Roma groep. Het methodische kader van de interculturele deskundigheid is verwoord in de innovatie notitie uit 1996 en in het genoemde artikel in nummer 6 van dit blad vorig jaar. Tussen de Roma cultuur en de Nederlandse (dienstverlenings)cultuur zijn negen structurele verschillen geconstateerd. (zie overzicht I) Dit is meer dan bij welke andere minderheidsgroep in Nederland. Het kader van de structurele verschillen is bedoeld als analyse instrument voor zowel het maken als voor het uitvoeren van beleid. In het aflopende allochtonenbeleid en in het opkomende achterstandsbeleid zal met deze culturele verschillen in beleid en in de uitvoering worden gewerkt. In de **Notitie Opgebouwde Deskundigheid Roma Nieuwegein** (december 1997) zijn de werksoort, disciplinegrenzen en de onderlinge relaties benoemd met het doel de zorg- en dienstverlening beter op elkaar aan te sluiten. Het interdisciplinaire samenwerken en de positionering van de werksoorten is gefundeerd in een reflectie op het ontstaan van de werksoorten binnen het Natiestaats perspectief. De oudste werksoorten/functies in het overheidsapparaat, zoals de belastinginning en de openbare orde en veiligheid (leger-politie), hebben vanuit die invalshoek een stevige en duidelijke plaats in het netwerk. (9) Zij hebben vaak moeite om hun werk aan veranderende omstandigheden aan te passen. De jonge werksoorten, zoals maatschappelijk werk, sociaal cultureel werk en werktoeleiding, hebben vanuit deze historische benadering minder duidelijke professionele grenzen en zullen hun werk meer moeten verdedigen. En juist doordat hun werk binnen de totale dienstverlening van de overheid nog niet is uitgekristalliseerd hebben zij meer armslag om in te spelen op veranderende omstandigheden en op nieuwe visies en methodieken.

Maatschappelijke achterstand

Het introduceren van achterstandsbeleid, met als doel 'de-marginalisering', houdt in dat bepaalde groepen ondersteund worden om een inhaalslag te maken. De die zich direct opdringt is: Wie, wat en hoe wordt ingehaald? Daarmee is achterstand een relationeel begrip en achterstandsbeleid een relationele bezigheid. Daarom is hier gekozen voor een vergelijkend kader. Achterstand dient bij elk thema, bijvoorbeeld bij onderwijs en bij werkgelegenheid, benoemd en gespecificeerd te worden. Welke leeftijdsgebonden groep, welke sekse-gebonden groep heeft wat voor soort achterstand? Hoe denken zij zelf over deze concrete achterstand en welke stappen zien zij zelf op weg naar oplossingen? Dat zijn vragen die bij het maken van beleid centraal staan. **Een achterstandprofiel van een maatschappelijke groep is een beleidsmatig kader waarmee, op basis van een duidelijke visie, met de betrokken groep inhaaltrajecten kunnen worden ontwikkeld.** Wanneer de achterstandsgroep, zoals de Roma Nieuwegeiners, een etnische achtergrond heeft dient bij beleidsontwikkeling rekening te houden met het behoud van eigen identiteit van de groep. Wij volgen in Nieuwegein de aanbevelingen gedaan door onderzoekers van de Universiteit Utrecht aan de Gemeente Utrecht: **a) huisvesting, b) leefbaarheid, c) onderwijs, d) arbeid en e) participatie.** (8) De maatschappelijke achterstand van de Roma's in Nieuwegein is, hoe dramatisch ook, toch relatief. In vergelijking tot hun positie in voormalig Joegoslavië is hun bestaansniveau gestegen, hun woon- en hun gezondheidssituatie verbeterd. Wat de integratie betreft stond in het laatste jaarverslag van het samenwerkingsverband voor Roma in Nieuwegein dat de integratie, vanuit de Roma zelf gezien, deels is geslaagd. Weinig Roma hebben een hoog lees- en schrijfniveau, maar dat geldt ook voor vele Nederlanders. Zij spreken echter prima Nederlands, kunnen zij hun weg goed vinden in de Nieuwegeinse en Nederlandse samenleving en maken gebruik van bepaalde voorzieningen. Om beleidsinspanningen te laten beklijven dient tegenover de sterke groeps cultuur van de Roma's een sterk netwerk met continuïteit van dienst- en zorgverleners te staan. De benoeming van opgebouwde deskundigheid is mede bedoeld om die continuïteit te waarborgen. De komende jaren zal daarom de intersectorale en interdisciplinaire samenwerking tussen gemeentelijke en regionale diensten via het netwerk verder vorm moeten krijgen. Het samenwerkingsnetwerk wordt bij elke bijeenkomst aan de hand van concrete gevallen gecoacht in effectief en efficiënt samenwerken. Naast een verbeterde samenwerking kunnen de achterstanden alleen maar afnemen indien direct met de Roma's wordt samen gewerkt. Gericht en toetsbare ondersteuningstrajecten voor scholing, onderwijs, werktoeleiding vergroten de participatie van de Roma's in de Nieuwegeinse samenleving. Bovenstaande overwegingen vormen startpunt bij verdere beleidsinspanningen.

Meetbare doelen voor acht trajecten

Dit jaar worden protocollen beschreven voor acht ondersteuningstrajecten. Bedoeling is de reeds lopende samenwerking te methodisch benoemen binnen het analyse kader van verschillen en overeenkomsten. (zie schema I) In de praktijk zullen gaten en lacunes zichtbaar worden. Die zullen worden verwerkt in de protocollen. Zonder een worteling in de praktijk van alledag zullen de protocollen weinig betekenis en effect krijgen. Bij het inpassen van de trajecten in de Roma opvang zijn jaarlijkse doelen duidelijker benoembaar, afbakenbaar en meetbaar. In de protocollen waarin staat wie op welke manier en wanneer betrokken zijn en moeten worden bij een traject. Integraal beleid en uitvoering komen pas tot stand indien aan drie voorwaarden is voldaan:

- a) de ontwikkeling van de trajecten samen met de Roma groep worden besproken en uitgevoerd.
- b) de blauwdrukken door de netwerkers in de alledaagse praktijk gebruikt gaan worden.
- c) de trajecten onderling gekoppeld gaan worden.

Doelstellingen van de trajecten zijn:

- De zorg- en dienstverlening aan de Roma gezinnen verbeteren
- De samenwerking met de Roma groep te verbeteren.
- Shoppen en dubbel-overbodig werk voorkomen.
- De interculturele en intersectorale communicatie in het netwerk versterken.
- Meetbare doelen te formuleren en te toetsen.

De onder ad genoemde activiteiten worden, indien al niet begonnen, in 1998 op haalbaarheid worden onderzocht en gestart. De opsomming van lopende en nog te ontwikkelen activiteiten is niet definitief en niet uitputtend. Zij kan onder invloed van overleg in het netwerk en met de Roma groep aangevuld en beperkt worden. De activiteiten zijn bedacht dichtbij de belevingswereld van de Roma groep. Ze zullen in de trajecten worden ondergebracht.

1) contacten en samenwerking met vertegenwoordiging uit de Roma groep

ad 1) maandelijkse gesprekken met vertegenwoordigers uit de Roma groep

ad 1) het werven en opleiden van vertegenwoordigers en bemiddelaars uit eigen groep

- 2) stimulering beleving eigen cultuur
 - ad 2) het zoeken en faciliteren van een pastoraal werker indien gewenst door de doelgroep
 - ad 2) ondersteunen van naai-, dans- en muziek- en andere initiatieven uit de groep
- 3) bij scholing naar werkgelegenheid
 - ad 3) het in overleg met Roma vertegenwoordiging ontwikkelen van voortrajecten
 - ad 3) voorbereiding en scholing naar zelfstandig ondernemerschap bij jongeren,
- 4) gezinnen met meervoudige problemen
 - ad 4) versterken van onderlinge opvoedingsondersteuning vanuit respect Roma waarden,
- 5) onderwijs en sociale zelfredzaamheid
 - ad 5) taalverwerving via het reguliere onderwijs, via het Romani en praktische cursussen,
 - ad 5) de moeders en hulpleerkrachten eigen cultuur betrekken, rijbewijs etc
- 6) bij huisvesting en leefbaarheid
 - ad 6) het beoordelen van de haalbaarheid van het plan voor kleinschalige woonwagenlocatie,
 - ad 6) jaarlijkse buurtbarbecue met muziek en dans,
- 7) bij administratie en financiële zelfredzaamheid
 - ad 7) scholing basisvaardigheden huishoudelijke administratie,
- 8) gezondheidsbeleving, verbetering en beleving
 - ad 8) het inventariseren van en voorlichten bij gezondheidsproblemen

Uiteindelijke inzet van de ondersteunende trajecten is de maatschappelijke zelfstandigheid en participatie van de Roma Nieuwegeiners in de Nederlandse samenleving te vergroten. Elke succesvolle stap zal op termijn ook leiden tot verlaging van de totale kosten van ondersteuning en dienstverlening. Het Roma samenwerkingsnetwerk en de contacten met de Roma groep dienen als basis voor alle traject inspanningen. In de blauwdrukken wordt voortgebouwd op de bestaande werkafspraken en samenwerkstructuren. Voor elk traject wordt in het netwerk een verantwoordelijke coördinator aangewezen. Hij of zij coördineert het traject met de blauwdruk als richtlijn en fungeert tevens als centraal meldpunt voor de te volgen stappen en acties. Indien de informele samenwerking niet werkt zal ook de formele structuur van de blauwdruk niet werken. Daarvoor zijn onderlinge goede persoonlijke contacten in het Roma netwerk onmisbaar. In Nieuwegein zal een deel van de trajecten in samenwerking met de buurtnetwerken en het wijkmanagement worden opgebouwd. De drie kerntrajecten worden na de start één jaar door de externe deskundige begeleid. Wij zullen U begin 1999 in dit blad op de hoogte brengen van de vorderingen van innovatie van de Roma integratie te Nieuwegein.

SCHEMA I

INTERCULTURELE ANALYSE VOOR BELEID EN UITVOERING OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN NEDERLANDSE CULTUUR EN ETNISCHE GROEPEN

- | | |
|---|--|
| a) Sedentaire (vaste woonplaats) cultuur | versus Nomadische (migratie) cultuur |
| b) Natuur-dominerende cultuur (beheersing) | versus Natuur-afhankelijke cultuur (volgend) |
| c) Meerderheidscultuur (dominant) | versus Minderheidscultuur (afhankelijk) |
| d) Lees-schrijf cultuur (geschiedenis) | versus Orale-verhaal cultuur (mythologie) |
| e) Centraal gemonopoliseerd gezag (overheid) | versus Decentraal en diffuus gezag (raad) |
| f) Territoriaal- meerderheidsgezag (democratie) | versus Senioriteit- aanziengezag (overleg) |
| g) Zelfdwang cultuur (geweten) | versus Sociale dwangcultuur (sociale controle) |
| h) Individu gerichte cultuur (zelfontplooiing) | versus Wij gerichte cultuur (individueel-collectief) |
| i) Loon-arbeidsethos (dag structurerend) | versus Situatiegebonden cultuur (aanpassend) |

Deze generalisaties verbergen vele nuances. Pas op voor polariseren! Nederlandse cultuur en minderheidsgroepen overlappen elkaar in eigenschappen. (copyright Moira CTT 1996)

Dirck van Bekkum is cultureel antropoloog en partner in Bureau Moira CTT te Utrecht dat gender- en cultuursensitieve verandertrajecten uitvoert in onderwijs, jeugdzorg, hulpverlening en gezondheidszorg. In de zomer van 1996 schreef hij als extern deskundige een notitie innovatief beleid Roma (zigeuners) 1997-2000 te Nieuwegein. De auteur is betrokken bij coaching van het netwerk en bij implementatie van beleidsonderdelen.

Noten

- (1) Het begrippenpaar allochtoon-autochtoon is versleten en eigenlijk onbruikbaar. Het vertoont dezelfde gebreken als de vroegere arbeiders-gastarbeiders, Nederlanders-buitenlanders enz. Zij suggereren een duidelijke scheiding tussen beide groepen, terwijl vele mensen of in beide groepen vallen of niet tot een van beide gebombardeerd willen worden. Gemengde kinderen zijn beide. Bij Indische Nederlanders zijn er argumenten hen als allochtoon te zien. Zij voelen dat na vijftig jaar, en bij een oude Nederlandse loyaliteit, als een krenking. Wanneer we binnen Nederland kijken zijn er argumenten aan te voeren om vanuit Nederlands nationale bril Friezen en Limburgers als allochtoon te beschouwen. Zij spreken een andere taal en hebben vreemde gewoonten. Hoewel we niet zonder de woorden allochtoon-autochtoon lijken te kunnen zal ik ze hier zoveel mogelijk vermijden.
- (2) Jos de Beus, De cultus van vermijding: visies op migrantenpolitiek in Nederland, Forum Essay, Utrecht, 1998.
- (3) Kees Schuyt, De multistructurele samenleving, Justiele Verkenningen, 6, 1997.
- (4) Social Integration: Creating Opportunities for All, Final Conference Report, Ministerie VWS, pagina 10, 1997.
- (5) Edward Hall, The Hidden Dimension, Doubleday, New York, 1966.
- (6) Leo Lucassen, En men noemde hen Zigeuners.... De geschiedenis van Kaldarasch, Ursari, Lowara en Sinti in Nederland (1750-1994), SIGG Amsterdam, SDU Den Haag, 1990.
- Jetske Meijs, Eens een Zigeuner, altijd een Zigeuner, Jeugd Tijdschrift 0-25, augustus 1997.
- Overbekking, Jos, Annet Hahns en René Geerts, Nederlandse Zigeuners en burgermaatschappij: een eeuwigdurend schaakspel, Onderzoek en Advies Bureau Geerts, Nijmegen, 1987.
- Taco Slagter & Ton van den Berg, We zijn wie we zijn: het echech van twintig jaar integratie van zigeuners in Nieuwegein, Utrechts Nieuwsblad, 18 oktober 1997.
- Ingrid Smit, Nederlanders worden we nooit, HP/De Tijd, 8 augustus 1997.
- Jos Theunissen, Nomadische culturen verdwijnen achter de horizon, Hervorm Nederland, 7 juni 1997.
- Wim Willemse, Op zoek naar de ware zigeuner, Zigeuners als studieobject tijdens de verlichting, de Romantiek en het Nazisme, SDU, Den Haag, 1995
- (7) Indra Boedjarath en Dirck van Bekkum (redactie), Een blik in de transculturele hulpverlening, Jan van Arkel, Utrecht, 1997.
- (8) Jack Burgers, e.a., Burgers als ieder ander: een advies inzake lokaal beleid en minderheden, AWSB, Universiteit Utrecht, 1996.
- (9) Norbert Elias, Het Civilisatieproces, Spectrum, Utrecht, 1980.